Metode complementare de evaluare. Instrumente de evaluare

Septembrie 2023

Mirela Mihăescu – insp. școlar
ISJ Dâmbovița

Care este problema?

Deși se vorbește tot mai mult despre evaluarea complementară, în practica educațională se valorifică doar în mică măsură specificul evaluării complementare, accentul fiind pus, de cele mai multe ori, pe produsul învățării și nu pe proces.

De ce să se utilizeze metode alternative și complementare de evaluare?

- Sunt centrate, în special, pe **proces.**
- **Completează** informațiile evaluative pe care le obține cadrul didactic prin utilizarea metodelor tradiționale de evaluare.
- Asigură o **evaluare autentică**, facilitând cooperarea și încurajând autonomia.
- Metodele alternative preiau o parte din sarcinile **evaluării formative** – **accent pe reglare.**
- Pot fi parte integrantă a unei **evaluări sumative**.
- Oferă elevilor **încredere**, îi ajută în procesul de învățare.
- Subliniază **progresul elevilor**.
- Elevul **conștientizează progresul și nevoia de reglare** a propriei învățări.

1. OBSERVAREA SISTEMATICĂ A COMPORTAMENTULUI ELEVILOR

Etape:

1. Pregătirea cadrului didactic

- precizarea scopului observării
- pregătirea unui plan al observării
- pregătirea instrumentelor necesare

2. Observarea propriu-zisă

- observări repetate în diverse condiții
- absolut necesară în cazul elevilor cu dificultăți de comunicare, de relaționare, de gestionare a emoțiilor, de învățare
- menținerea discreției
- notarea observațiilor (fără amânare, dar nu în fața elevilor)

3. Prelucrarea și interpretarea datelor

Observarea sistematică se utilizează pentru:

a) evaluarea capacităţilor elevului:

- organizarea şi interpretarea datelor;
- selectarea şi organizarea corespunzătoare a instrumentelor de lucru;
- descrierea unor procedee;
- utilizarea materialelor pentru a demonstra ceva;
- identificarea relaţiilor, a conexiunilor;
- utilizarea calculatorului în situaţii corespunzătoare.

b) evaluarea atitudinii elevilor faţă de sarcina dată:

- ❑concentrarea asupra sarcinii de rezolvat;
- ❑implicarea activă în rezolvarea sarcinii;
- ❑punerea unor întrebări pertinente cu privire la sarcină;
- ❑îndeplinirea sarcinii;
- ❑ revizuirea metodelor utilizate pentru rezolvarea sarcinii;

c) evaluarea competențelor de a comunica, de a relaționa, evaluarea competențelor emoționale

Instrumente de evaluare pentru observarea sistematică

1) Fişa de observare

- Se înregistrează unele **evenimente identificate** în comportamentul elevului sau în modul său de acţiune.
- Se consemnează **interpretarea faptelor/evenimentelor** observate.
- **Concluziile** se consemnează în fişa standardizată de caracterizare întocmită la finele ciclului de şcolarizare.

2) Lista de control / verificare

- Profesorul pentru învățământ primar stabilește un **set de comportamente** ce vor fi observate.
- Se utilizează pentru **observarea prezenței /absenței** unui anumit comportament; fișa se completează cu DA/ NU.

3) Scara de clasificare / apreciere

- pentru comportamentul observat, observatorul **stabilește nivelul calitativ** de realizare;

- observatorul elaborează un set de întrebări, la care se poate răspunde, de exemplu, prin:
  - ✓ *întotdeauna, frecvent, rar, niciodată;*
  - ✓ *excelent, foarte bun, bun, acceptabil, slab;*
  - ✓ *mult, puțin, deloc;*
  - ✓ *etc.*

Exemplul 1- Listă de control - verificare

Clasa pregătitoare

Numele și prenumele elevului_____

Disciplina: Dezvoltare personală

Competența vizată: 3.3. Identificarea hobby-urilor, jocurilor şi activităţilor preferate

Nr. crt.	Comportamente observate	DA	NU
1.	Prezintă, în faţa grupului, obiecte personale/ jucării preferate?		
2.	Prezintă, în faţa grupului, activități care exprimă cel mai bine ceea ce îi place?		
3.	Prezintă colecţiile pe care le are acasă?		
4.	Exprimă opțiunea de a lucra într-un spațiu al clasei, în funcție de interesele proprii?		

Exemplul 2- Scară de clasificare

Observarea sistematică a atitudinii față de sarcina de învățare

Nr. crt.	Comportamente observate	Întotdeauna	Frecvent	Rar	Niciodată
1	Se concentrează asupra sarcinii de rezolvat?				
2	Se implică în rezolvarea sarcinii?	Ioana: 24 oct.			
3	Adresează întrebări pertinente cu privire la sarcină?		Andrei 31 oct.		
4	Finalizează sarcina?				
5	Revizuiește metodele utilizate pentru rezolvarea sarcinii?				
6	Solicită sprijin pentru rezolvarea sarcinii de învățare?				

Exemplul 3 - Scară de clasificare

Disciplina: Comunicare în lb.română / Lb. și literatura română

Observarea sistematică a comportamentului de receptor

Nr. crt.	Comportamente observate	Întotdeauna	Frecvent	Rar	Niciodată
1.	Este atent la mesajele formulate de învăţător/colegi?				
2.	Execută cerinţele formulate oral?				
3.	Formulează răspunsuri adecvate la întrebările orale ce i se adresează?				
4.	Semnalează, prin mimică, gesturi sau verbal, neînţelegerea mesajului oral ascultat?	Radu: 31oc			
5.	Sesizează corectitudinea sau incorectitudinea enunţurilor orale ascultate?		Maria: 24 oct.		
6.	Sesizează, după auz, cuvintele necunoscute din mesajele orale ascultate?				
7.	Manifestă interes faţă de partenerul de dialog ?				

2.

PROIECTUL

Etape

1. **Alegerea temei**

2. **Planificarea activității**

- ❑Stablirea obiectivelor proiectului
- ❑Formarea grupelor
- ❑Distribuirea responsabilităților în cadrul grupului
- ❑Identificarea surselor de informare

3. **Cercetarea propriu-zisă – selectarea și prelucrarea informației**

4. **Realizarea produsului (rezultatul cercetării)**

5. **Prezentarea produsului**

6. **Evaluarea procesului, produsului și a prezentării**

PROIECT – *Economisim apa!*

- **Ce veți face?**
  Veți prezenta celor din jurul vostru cât de importantă este economisirea apei.
- **De ce veți face?**
  Îi veți convinge pe cei din jurul vostru să economisească apa.
- **Cum veți face?**
  1) Veți forma grupe de câte 4 elevi și veți stabili responsabilitățile fiecăruia.
  2) Vă veți informa despre ce se poate face pentru a nu risipi apa.
  3) Veți realiza pliante prin care să îndemnați oamenii să economisească apa.
  4) Veți face desene sau colaje care să însoțească îndemnurile adresate oamenilor.
- **Cum veți ști că ați reușit?**
  1) Veți expune pliantele și veți face un tur de galerie pentru a aprecia pliantele celorlalte grupe de elevi și pentru a le face propuneri de îmbunătățire.
  2) Veți îmbunătăți pliantele, apoi le veți multiplica pentru a obține numărul necesar de exemplare.
  3) Veți distribui pliantele locuitorilor din cartierul/orașul/comuna în care locuiți.

Ce vizează învățarea prin proiect și evaluarea proiectului?

- **operarea cu fapte, concepte, deprinderi** rezultate din învăţare;
- **competenţele de comunicare** – atât în perioada elaborării proiectului, cât şi la prezentarea acestuia;
- **calitatea muncii** (inovaţia şi imaginaţia, judecata etc.);
- **reflecţia** (capacitatea de a evalua progresul făcut şi de a face rectificările necesare);
- **produsul proiectului.**

a) Evaluarea produsului

❑ **Evaluarea a ceea ce au acumulat elevii în termeni de cunoştinţe, capacităţi, deprinderi:**

✓ măsura în care produsul este relevant pentru tema asumată;

✓elaborarea și structurarea produsului;

✓caracterul științific;

✓creativitatea.

b) Evaluarea prezentării proiectului

❑corectitudinea exprimării;

❑claritatea și logica prezentării;

❑capacitatea de sinteză;

❑persuasiunea;

❑comunicarea nonverbală;

❑originalitatea prezentării;

❑încadrarea în timp.

c) Evaluarea procesului
Scopuri:

- identificarea a ceea **ce *a mers/ nu a mers bine* şi de ce;**

- **stabilirea măsurilor** ce se pot lua pentru a se evita pe viitor aspectele nefavorabile;

- **prevenirea**, în viitor, a factorilor de blocaj, **evidenţierea punctelor forte** ale modului de lucru.

Evaluarea de proces vizează:

- raportarea la temă;
- nivelul de performanţă în realizarea sarcinilor;
- documentarea cu sau fără sprijinul cadrului didactic;
- prelucrarea informaţiilor prin efort de regândire a ideilor;
- nivelul de elaborare și de prezentare a aprecierilor personale;
- creativitatea;
- utilitatea proiectului;
- comunicarea şi relaţionarea în grup etc.

Exemplificare - Evaluare de proces
Instrument de evaluare - listă de verificare

Nr. crt	Comportamente observate	DA	NU
1	Caută informaţii folosind diverse surse?		
2	Selectează informaţiile necesare?		
3	Contribuie la prelucrarea informațiilor?		
4	Realizează conexiuni între informațiile selectate?		
5	Contribuie cu idei interesante la nivelul grupului?		
6	Lucrează cu plăcere?		
7.	Contribuie la stabilirea regulilor de lucru în grup?		
8.	Colaborează cu membrii grupului?		
9	Membrii grupului se încurajează reciproc pentru a finaliza activitatea?		
10	Se bucură de reuşita grupului?		

Exemplificare - Evaluare de proces
Instrument de evaluare - scară de clasificare

Nr. crt.	Comportamente observate	Î.	F.	R.	N.
1.	Realizează conexiuni între informaţii şi rezultatul prelucrării acestora?				
2.	Prelucrează informaţiile prin efort de regândire a ideilor?				
3.	Rezolvă sarcinile în mod creativ?				
4.	Demonstrează competenţe transferabile (utilizarea TIC)?				
5.	Exprimă aprecieri cu privire la activitatea desfășurată?				

Exemplificare - Evaluare de proces

Instrument de evaluare - scară de clasificare

Nr crt	Criterii de evaluare	Î.	F.	R.	N.
1.	Îşi asumă responsabilităţi în cadrul grupului, din proprie iniţiativă?				
2.	Participă la realizarea sarcinilor?				
3.	Contribuie cu sugestii la realizarea sarcinilor de lucru în grup?				
4.	Vorbeşte la subiect în cadrul grupului?				
5.	Ascultă şi părerile celorlalţi?				
6.	Cooperează cu toţi membrii grupului?				
7.	Dovedeşte respect faţă de colegi?				
8.	Îşi recunoaşte greşelile?				
9.	Îşi încurajează colegii?				
10.	Oferă sprijin altor membri ai grupului?				
11.	Solicită sprijin altor colegi din grup?				

Grilă de evaluare la finalizarea proiectului

CRITERII DE EVALUARE	FB	B	S	I
1. PREZENTAREA ❑ corectitudinea exprimării; ❑ claritatea și logica prezentării; ❑ capacitatea de sinteză; ❑ persuasiunea; ❑ comunicarea nonverbală; ❑ originalitatea prezentării; ❑ încadrarea în timp.				
2. PRODUSUL ❑ măsura în care produsul corespunde temei; ❑ elaborarea și structurarea; ❑ caracterul științific;				

CRITERII DE EVALUARE	FB	B	S	I
3.PROCESUL ❑ documentarea cu sau fără sprijinul cadrului didactic; ❑ prelucrarea informaţiilor prin efort de regândire a ideilor; ❑ nivelul de performanţă în realizarea diferitelor părți ale proiectului; ❑ nivelul de elaborare și de prezentare a aprecierilor personale; ❑ creativitatea; ❑ utilitatea proiectului; ❑ atitudinea faţă de sarcină; ❑ comunicarea şi relaţionarea în grup etc.				

3.

PORTOFOLIUL

Ce cuprinde portofoliul?

a) Piese indicate de învățător:

- probe de evaluare aplicate de-a lungul unei perioade de timp;
- fișe de muncă independentă;
- teme pentru acasă;
- reflecţii ale elevului asupra propriei munci/ muncii în echipă
- impresii pe parcursul realizării portofoliului și la final;
- autoevaluarea prin calificativ acordat pentru întreg portofoliul etc.

b) Piese alese de elev

Utilitatea portofoliului:

- elevii devin parte a procesului de evaluare şi pot să-şi urmărească, pas cu pas, **propriul progres**;

- elevii şi profesorii pot comunica despre **ce trebuie îmbunătățit**;

- elevii, profesorii şi părinţii pot avea un dialog despre:
  - ✓ ceea ce elevii **pot realiza**;
  - ✓ **atitudinea** faţă de o disciplină şi despre **progresul** care poate fi făcut la acea disciplină, în viitor.

Criterii de evaluare a produselor din portofoliu

- Adecvarea la cerință și modul în care este conceput
- Acuratețea, rigoarea, logica și coerența
- Finalizarea portofoliului
- Creativitatea
- Respectarea convențiilor de redactare (exprimare, ortografie, punctuație etc.)
- Urmărirea de către elev a propriului progres
- Exprimarea de către elev a propriilor impresii/ reflecții asupra propriei munci

Exemplu: Grilă de evaluare a portofoliului

Nr. crt.	Criterii de evaluare	Calificativ				Obs.
		FB	B	S	I	
1	**ASPECTUL PORTOFOLIULUI:** ▪ varietatea pieselor de portofoliu;					
	▪ aspectul pieselor;					
2	**STRUCTURAREA PORTOFOLIULUI:** ▪ existenţa unui cuprins complet;					
	▪ ordonarea cronologică a tuturor pieselor;					
3	**EVALUAREA PIESELOR DIN PORTOFOLIU:** ▪ calificativul dominant al probelor de evaluare incluse în portofoliu;					
	▪ calificativul dominant al temelor din portofoliu;					
	▪ calificativul dominant al altor piese alese de elev, adecvate scopului portofoliului;					

Nr. crt	Criterii de evaluare	Calificativ				
		FB	B	S	I	Obs.
4.	**REFLECŢIILE ELEVULUI PE PARCURSUL ETAPELOR DE REALIZARE A PORTOFOLIULU** ▪ reflecţii asupra propriei munci;					
	▪ reflecţii despre lucrul în echipă;					
5.	**AUTOEVALUARE** ▪ exprimarea unor impresii pertinente, justificate despre portofoliul realizat; ▪ exprimarea interesului/lipsei de interes pentru realizarea portofoliului;					
	▪ justificarea clară, de către elev, a progresului/ regresului obținut pe parcursul realizării portofoliului.					

CALIFICATIVUL ACORDAT DE PROFESOR PENTRU ÎNTREG PORTOFOLIUL	FB	B	S	I

Calificativul final este determinat de:

- evaluarea realizată de cadrul didactic
- calitatea autoevaluării realizate de elev
- progresul /regresul înregistrat
- raportul efort - rezultate

INVESTIGAȚIA

4.

Etape:

- formularea întrebării/ipotezei;
- stabilirea modalității prin care descoperă răspunsul la întrebare;
- desfășurarea propriu-zisă a cercetării pentru verificarea răspunsului;
- compararea răspunsului (ipotezei) cu rezultatele obținute în urma experimentului;
- formularea concluziei.

Pasi în realizarea investigatiei

INVESTIGAȚIE – *Semințele plantelor încolțesc în același timp?*

★ Ce veți face?

- Veți face o investigație. Veți lucra în grupuri.

★ De ce veți face? Care este problema?

Veți găsi răspuns la o întrebare despre timpul de încolțire a semințelor diferitelor plante.

★ Cum veți face?

- Stabiliți întrebarea.
- Formulați răspunsul.
- Stabiliți cum veți proceda ca să verificați răspunsul.
- Aveți nevoie de: ghivece sau pahare din plastic cu pământ de flori, câte 10 semințe de fasole, mazăre, porumb, roșii și ardei, apă, termometru de cameră, riglă.
- Observați dacă rezultatele confirmă sau nu răspunsul vostru.
- Prezentați în fața clasei rezultatul activității grupului.

★ Cum veți ști că ați reușit?

- Veți prezenta colegilor rezultatele.
- Colegii vor face aprecieri.
- Vei folosi grila de autoevaluare.

Sugestii

1) **Întrebarea:** Toate semințele vor încolți în același timp?

2) **Răspunsul:** Dacă semințele vor avea asigurate aceleași condiții, toate vor încolți în același timp.

3) **Verificarea răspunsului**

a) Alegeți pentru fiecare echipă semințele unei plante.

b) Puneți semințele în ghivece cu pământ.

c) Așezați-le într-un loc luminos și călduros.

d) Din momentul în care răsar plantele, notați în fiecare zi informații în tabel.

Echipa:		Semințe de	
Data	Temperatura	Nr.de semințe încolțite	Înălțimea plantei răsărite

4) **Compararea răspunsului cu rezultatele înregistrate în tabel**

După 30 de zile, comparați datele din tabele și spuneți dacă plantele au încolțit toate în același timp. Formulați o concluzie.

Concluzie: Au fost asigurate aceleași condiții pentru toate semințele. Acestea (au încolțit / nu au încolțit) în același timp.

Răspunsul: .....
(s-a confirmat/nu s-a confirmat).

Cum se evaluează?

Evaluarea investigaţiei se realizează holistic și vizează:

- ❑înțelegerea sarcinii;
- ❑atitudinea față de sarcină;
- ❑identificarea procedeelor pentru obținerea informațiilor necesare;
- ❑colectarea și organizarea datelor sau informaților necesare;
- ❑formularea și testarea unor ipoteze de lucru;
- ❑schimbarea planului de lucru sau a metodologiei de colectare a datelor, dacă este necesar;
- ❑colectarea altor date, dacă este necesar;
- ❑motivarea opțiunii pentru anumite metode folosite în investigație;
- ❑prezentarea observațiilor și a rezultatelor investigației;
- ❑interesul manifestat față de investigație;
- ❑colaborarea cu colegii din grup.

5.

AUTOEVALUAREA

Întrebări pe care elevii ar putea să şi le pună:

- ❑ Există şi un alt mod (metodă) de a rezolva această sarcină?
- ❑ Am rezolvat sarcina suficient de bine?
- ❑ Ce ar trebui să fac în pasul următor?

Condiţii necesare pentru formarea deprinderilor autoevaluative la elevi:

- ❑ încurajarea elevilor în a-şi pune întrebările de mai sus şi a da răspunsul în scris;
- ❑ încurajarea evaluării în cadrul grupului.

Exemplificare – Fișe de autoevaluare

Exemplul 1

❖Am învăţat ...
❖Am fost surprins de faptul că ...
❖Am descoperit că ...
❖Am folosit metoda ..., deoarece ...
❖În realizarea acestei sarcini am întâmpinat următoarele dificultăţi ...

Exemplul 2

❖**A**zi, am învăţat ……
❖**B**un a fost ……
❖**C**red că……..

CONCLUZIE

În contextul in care dorim să realizăm **o evaluare pentru învățare** (cu impact real asupra procesului de învățare), metodele și instrumentele de evaluare complementară trebuie integrate organic în actul evaluativ și valorificate in mod adecvat.

Altfel spus, să nu ne mai rezumăm la funcția constatativă, la cea diagnostică a evaluarii și **să conștientizam că menirea evaluării este să faciliteze optimizarea învățării.**

Bibliografie

- Cristea, S. (2022). *Evaluarea instruirii în cadrul procesului de învăţământ. București: Editura* Didactica Publishing House
- Cucoş, C. (2008). *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Editura Polirom.
- Manolescu, M. (2010). *Teoria si metodologia evaluarii.* București: Editura mUniversitara.
- Radu, I.T. (1999). *Evaluarea în procesul didactic.* Bucureşti: E.D.P.
- Savu-Cristescu, M. (2014). *Teoria și practica evaluării*. Târgoviște: Editura Valahia University Press.

Vă mulțumesc!

...